

РЕЦЕНЗИИ И ОТЗИВИ

ЕВГЕНИЯ ИВАНОВА: РЕЛИГИЯТА КАТО ПРЕСТЪПЛЕНИЕ. БЪЛГАРСКАТА „ИСЛЯМСКА ДЪРЖАВА”

София: Изд. Нов български университет, 2020, 288 стр.

Представяната тук книга е естествено продължение на изследването „Нагласи на мюсюлманите в България – 2016“, общ продукт на екип от Нов български университет и агенция „Алфа ризърч“. Целта му беше да представи отношението на мюсюлманската общност в България спрямо прояви на религиозно мотивирано радикално поведение. В новата си книга проф. Евгения Иванова поставя големия въпрос за това какво представлява радикалният ислямизъм.

Масовото съзнание свързва радикализма с терористичните атентати от 11 септември 2001 г. Терминът отдавна е прекрачил границите на политическото говорене и се е превърнал в тема и на академичните дискусии. И политическите анализи, и академичните изследвания признават, че не може да се очертае ясен и

универсален модел на процесите на радикализация. Но въпреки това те ясно различават „когнитивната“ радикализация, която акцентира върху радикални идеи и идеологии и радикалното поведение, което се определя през дейности за налагането на тези идеологии и винаги е свързано с употребата на насилие. Резултат от този тип поведение е тероризмът, който представлява сериозна заплаха за сигурността – европейска и национална. За да могат да се създадат политики, които да предотвратяват и да се борят с тероризма, е изключително важно да се изследват причините за този вид социално поведение и обстоятелствата, които го правят възможно.

Книгата на Е. Иванова е доказателство за необходимостта и ролята на академичната експертиза във формирането на адекватни политики срещу радика-

лизацията и тероризма. Изследването се основава върху внушителен обем от емпиричен материал, с помощта на който големият въпрос за това какво представлява ислямизмът, формулиран и като главна цел на изследването, в български контекст се свежда до въпроса доколко българските мюсюлмани са податливи на „радикализация“ и съществува ли български ислямизъм.

Първата задача, която авторката си поставя, е да уточни термини като ислям, ислямизъм, джихадизъм, ислямски екстремизъм. Авторката призовава да „се промени теоретичната изходна база в изследването на тези явления“, за да може да се излезе от понятийния хаос, в който много често не се прави разлика между религия и политическа доктрина. Това има сериозни политически и социални последици. Така вместо да се противодейства на радикалното поведение като се създават условия, в които мюсюлманската общност ще изгради устойчивост спрямо идеите на радикалния ислямизъм, се насажда страх. Подмяната и размиването на понятията в сферата на политиката и масмедиите създават порочен кръг, в който създадените от този тип говорене негативни стереотипи поразяват „различни модели на крайно поведение“ като ответна реакция.

В тази връзка изследването си поставя и друга основна задача – да се проследят и разберат причините за радикализацията. Литературата, която изследва този феномен, се спира на двата основни вида фактори в процеса на радикализацията: негативните, тези, които принуждават към подобен тип поведение (push factors) и положителните, тези, които привличат и мотивират (pull factors). Евгения Иванова анализира тези фактори от различните перспективи на двете потенциално „заподозрени“ в ислямизъм общности на българите мюсюлмани/ помаци и на циганите (с. 9). Изводът, който се налага, не е по-различен от изводите, до които достигат изследванията за причините на радикализация сред мюсюлманските общности в останалите европейски страни: радикализацията не е религиозно мотивирана, причините са социални, политически и икономически, те засилват чувството за несправедливост и дискриминация, създават социална изолация, маргинализират тези общности и ги капсулират. Не религията, а бедността, липсата на образование, липсата на перспектива за личностно развитие и социална реализация, се идентифицират като основния възможен източник на радикализация (с. 29).

Основният проблем, който професор Иванова поставя в книгата си, е кризата в разбирането на важни съвременни социални и политически феномени, какъвто е радикализацията. Това прави възможно истинската експертиза и емпиричните изследвания да бъдат пренебрегвани за сметка на идеология и популистки политики. Остава сериозният въпрос дали обвързването на радикалното поведение с определена религия дава решение на проблема или по-скоро го задълбочава.